

ได้ ถึง 23 1/2 องศาเหนือ

6. ถ้าโลกมีแกนตั้งตรงแนวตั้งฉากจะอยู่ที่ศูนย์สูตรตลอดเวลา
7. เดือนธันวาคมในซีกโลกเหนือจะมีเวลากลางคืนยาวนานที่สุด เพราะแสงอาทิตย์ส่องตรงทางซีกโลกใต้
8. ช่วงเวลาที่มีระยะกลางคืนและกลางวันเท่ากันในรอบปี ปรากฏในวันที่ 21 มีนาคม และวันที่ 23 กันยายน
9. บริเวณที่อยู่เหนือละติจูด 23 องศาเหนือ ทำให้ตำบลที่อยู่ใกล้ขั้วโลกมีโอกาสเห็นดวงอาทิตย์ในเวลาเที่ยงคืน
10. การโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ทำให้เกิดฤดูกาล เพราะเนื่องมาจากแกนของโลกเอียง และได้รับแสงอาทิตย์ไม่เท่ากันในรอบปี

ยุทธศาสตร์ในการสอนภูมิศาสตร์โดยวิธีสืบสวน สอบสวน และการตัดสินใจแก้ปัญหา
การสอนโดยใช้วิธี regional studies จำแนกได้ 2 วิธีคือ

1. วิธีวิเคราะห์ (analytic mode หรือ systematic approach)

นักเรียนต้องเข้าใจความคิดรวบยอดพื้นฐานในภูมิภาคที่ศึกษา เช่น ลักษณะพื้นที่ ภูมิภาค ศูนย์กลางเมือง เพื่อใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ

2. วิธีบูรณาการ (integrative mode)

เป็นการศึกษาถึงลักษณะรวม ๆ ของภูมิภาคที่ศึกษา โดยนำเอาปัจจัยหลาย ๆ อย่างมาสังเคราะห์ เช่น ศึกษาภูมิภาคในภาคตะวันตก ภาคใต้

ส่วนเรื่องการตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ และการบูรณาการ มาร่วมตัดสินใจประกอบกับลักษณะค่านิยมในเรื่องดังกล่าวด้วยกระบวนการตัดสินใจมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า policy mode of inquiry

3. การสอนแบบหน่วย (Unit Method)

เฮนรี ซี มอริสัน ได้ริเริ่มวิธีการสอนแบบมอริสัน (Morison Plan) หรือแบบหน่วย ในภายหลัง เหมาะในการนำมาใช้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครอง และเศรษฐศาสตร์ การสอนแบบหน่วยเรียกกันหลายแบบ เช่น Unit Approach, Unit Method และ Unit Teaching

หน่วยการสอนคือ :-

- กลุ่มหัวข้อย่อยที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน นำมาจัดเรียงลำดับก่อนหลังเสียใหม่ภายใต้หัวข้อใหญ่
- หน่วยงานแต่ละหน่วยมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ซึ่งประกอบด้วยความมุ่งหมาย ปัญหา กิจกรรม และวิธีการวัดผลและประเมินผล
- หน่วยการสอนแต่ละหน่วยสามารถสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
- หน่วยการสอนที่ดีควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีเข้าช่วย เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจมากที่สุด

ผลประโยชน์ของการสอนแบบหน่วย มีดังนี้

1. ทำให้วิชาสัมพันธ์กันและใช้วัสดุเพื่อช่วยในการเรียนรู้หลายอย่าง
2. สนองความต้องการของเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น
  - ต้องการจับต้องรูปคล้ำและสร้างสรรค์
  - ต้องการรู้เห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
  - ต้องการพูดจาสื่อความเข้าใจกับคนอื่น
  - ต้องการแสดงท่าทางเลียนแบบเล่นละคร
  - ต้องการสร้างความสำคัญของตนเองและสร้างบุคลิกภาพ
3. ให้เด็กที่มีความแตกต่างกันทำงานร่วมกันได้ตามถนัด
4. ให้เด็กฝึกหัดดำเนินชีวิตในโรงเรียนแบบประชาธิปไตย
5. ให้เด็กเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์
6. ไม่จำกัดเวลาว่าจะต้องจบลงในชั่วโมงเดียว ตามความเหมาะสม

ประเภทของหน่วย จำแนกได้ 3 ประเภท คือ

1. **Resource Unit (Source Unit)** เป็นหน่วยที่คณะครูร่วมกันจัดทำขึ้นเป็นคู่มือครู แบบนี้แนะนำหัวข้อเรื่องวิธีสอนกิจกรรม อุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่างเพื่อให้ครูเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสม

2. **Teaching Unit** เป็นหน่วยการสอนที่ครูประจำวิชาทำขึ้น เพื่อใช้สอนในชั้นโดยยึด Resource Unit เป็นหลัก

3. **Student Unit** เป็นหน่วยเสนอแนะกิจกรรมในการเรียนการสอนแต่ละหน่วยสำหรับให้นักเรียนใช้ฝึกปฏิบัติ

ขั้นในการสร้างหน่วย (Basic steps in making a unit Plan)

1. ขั้นเลือกหัวข้อ ตั้งปัญหาที่จะศึกษาตามหลักสูตร
2. ขั้นตั้งวัตถุประสงค์ของบทเรียน และตีความให้เป็นพฤติกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ เช่น
  - ให้มีความรู้ความเข้าใจ อธิบายได้ถูกต้อง
  - ฝึกทักษะและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
  - มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน
3. ขั้นเลือกเนื้อหาของหน่วยจากหลักสูตร ตำราเรียนโดยศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ขั้นเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา
5. ขั้นเลือกอุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ มาประกอบการเรียนการสอน
6. ขั้นวัดผล นับจากเริ่มต้นบทเรียนไปจนกระทั่งจบบทเรียน เช่น การสังเกต การพิจารณา การเข้าร่วมกิจกรรม การทดสอบ และปฏิบัติ

มอริสันกำหนดการสอนไว้เป็น 5 ขั้น คือ

1. ขั้นสำรวจ (Exploration) ใช้วิธีตั้งคำถาม ทดสอบ หาประสบการณ์เดิม และเกริ่นเนื้อหาที่จะสอนใหม่

2. **ขั้นสอน (Presentation)** ครูเริ่มต้นสอนตามจุดมุ่งหมาย และย้ำถึงความสำคัญเป็นตอน ๆ ไป ใช้วิธีสอนหลาย ๆ อย่าง
3. **ขั้นรวบรวม (Assimilation)** เมื่อนักเรียนเรียนรู้เนื้อหาแล้ว ครูสำรวจอุปนิสัย และปรับปรุงนิสัยที่ดีให้แก่ นักเรียน ผูกและปรับปรุงให้เด็กทำงานระยะนี้ต้องใช้เวลายาวนาน
4. **ขั้นจัดลำดับความรู้ (Organization)** เป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหา นั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร กิจกรรมขั้นนี้ไม่ควรใช้หนังสือเรียน สมุดจดงาน สมุดแบบฝึกหัด ครูช่วยนักเรียนแนะนำวางโครงการ
5. **ขั้นแสดง (Recitation)** เป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ไปแสดง ตามกิจกรรมที่ตนวางโครงการไว้ ขั้นนี้มีความหมายและมีชีวิตชีวามากที่สุด เพราะนักเรียนได้ใช้ความคิดและความริเริ่มของพวกเขาเอง

ข้อดี

- ใช้เนื้อหาวิชาในแนวกว้างโยงเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน
- ทำให้การสอนความรู้แยกเป็นวิชาย่อย ๆ ได้
- นักเรียนได้ผ่านพบเนื้อหาวิชาทุก ๆ ชั้น ทำให้ได้เรียนรู้แม่นยำขึ้น
- สอดคล้องกับการเรียนรู้ เช่น การทดสอบก่อนสอน การสอน สอบซ้ำ และสอบ

ข้อเสีย

- ไม่สามารถวางแผนระยะยาวซึ่งอาจนานถึงหนึ่งสัปดาห์ อาจไม่เหมาะสม
- ครูควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง นักเรียนได้ดีไม่ทั่วถึง

วิธีการสอนของมอริสันนี้เป็นวิธีสอนที่ทำให้เกิดการสอนแบบหน่วยขึ้น

กิจกรรมการสอนแบบหน่วย แบ่งออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่หน่วย (Introduction of approach period) อาจทำได้โดยจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน และประสบการณ์ให้ช่วยความสนใจของเด็กนักเรียน ทำให้เกิดปัญหาความ

อยากรู้ ครูช่วยนักเรียนสรุปตั้งปัญหา และรวบรวมรายการสิ่งที่นักเรียนสนใจใคร่รู้อื่น ๆ แนะนำหนังสืออ่าน พาไปศึกษานอกสถานที่ ชมนิทรรศการและภาพยนตร์ จบลงด้วยการตั้งชื่อหน่วย

ขั้นที่ 2 นักเรียนและครูวางแผนร่วมกัน (Pupil-teacher planning) ครูและนักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายให้แน่นอนว่าต้องการรู้อะไร ใครมีหน้าที่ช่วยค้นคว้าความรู้นั้นด้วยวิธีใด (ความมุ่งหมายทั่วไปและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม) มีการแบ่งปัญหา ตกลงแบ่งงานกัน ประชุมย่อย และรายงานผลการประชุม

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ หรือลงมือทำงาน (Working period) นักเรียนทำตามที่วางแผนเอาไว้ โดยทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ตามหน้าที่ที่แบ่งไว้ และไปรวบรวมความรู้จากห้องสมุด หนังสือต่าง ๆ ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง และจากวิทยากร

ขั้นที่ 4 ขั้นเสนอผลงานหรือเสนอกิจกรรมสุดยอด (Culmination) นักเรียนนำผลงานที่ค้นคว้าและงานสำเร็จ ที่ได้ทำไว้ระหว่างขั้นปฏิบัติการมาแสดงต่อนักเรียนทั้งห้อง

ขั้นที่ 5 ขั้นวัดผล (Evaluation) ครูวัดผลการสอนและนักเรียนวัดผลการเรียนด้วยการสอบและอภิปรายประเมินผลร่วมกัน และด้วยเครื่องมืออื่น ๆ อันเหมาะสม

4. การสอนแบบ Open-Classroom

การสอนแบบนี้นำหลักทฤษฎีการสอนแบบพัฒนาการ มาใช้ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางการสอน (Students-Centered)

วิธีการ

- จัดห้องเรียนเป็นรูปโค้งครึ่งวงกลม หรือแยกเป็นกลุ่ม ถ้าไม่ต้องการเรียนในชั้นเรียน ก็จัดที่ใดก็ได้หรือในสนามตามความเหมาะสม
- จัดสภาพห้องเรียนให้มีบรรยากาศตามเรื่องที่เรียน เช่น สอนเรื่องประเทศญี่ปุ่น ควรนำภาพ แผนที่ สิ่งประดิษฐ์มาแสดงที่ป้ายนิเทศ เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาค้นคว้าหาความรู้ก่อนสอน

- เมื่อถึงเวลาเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตอบปัญหาจากเรื่องที่เรียนมากที่สุดโดยครูคอยแนะแนวทางและเพิ่มเติม
- การพาไปศึกษานอกสถานที่ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ได้ประสบการณ์ตรง
- การประเมินผล ใช้สังเกตพิจารณาและทดสอบ

5. วิธีสอนแบบอนุมาณ (Deductive Method) หรือแบบนิรนัย

เป็นวิธีสอนจากกฎไปหาตัวอย่าง

- เป็นการสอนโดยนำเอาหลักความจริงที่เป็นกฎอยู่แล้วไปใช้ให้เกิดประโยชน์
- สอนมิให้ตัดสินใจสิ่งใดง่าย ๆ ไม่สรุปเร็วเกินไป จนกว่าจะมีการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์

6. วิธีสอนแบบอุปมาน (Inductive Method) หรือแบบอุปนัย

เป็นการเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม สอนให้นักเรียนคิดค้นด้วยตนเอง จนสรุปเป็นหลักเกณฑ์ได้ คือสอนจากตัวอย่างแล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ ช่วยให้นักเรียนสามารถค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งครูอยู่ตลอดเวลา ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นใคร่รู้ใคร่เห็น

7. วิธีสอนแบบโครงการ (Project Method)

ผู้ก่อตั้งคือ William H. Kilpatrick สอนให้นักเรียนได้คิด และเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ ถือว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

โครงการแบ่งออกดังนี้

1. โครงการเกี่ยวกับการสำรวจ (Exploration project) ได้แก่การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์
2. โครงการเกี่ยวกับการสร้างวัสดุ (Material Project) ได้แก่การสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียนวิชาศิลปะปฏิบัติ เป็นต้น

3. โครงการเกี่ยวกับการเล่น (Play Project) ได้แก่การเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ การแสดงละครวรรณคดี
4. โครงการเกี่ยวกับทักษะและความรู้ (Skill and Learning Project) การศึกษาค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ
5. โครงการแก้ปัญหา (Intellectual of Problem Project) การดำเนินงานตามการสอน

แบบโครงการอาจจัดลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะ (Proposing) เป็นการตั้งปัญหาหรือกำหนดความมุ่งหมาย
2. ขั้ววางแผน หรือวางโครงการ (Planning) เป็นการวางเค้าโครงเพื่อแก้ปัญหาที่ตั้งไว้
3. ขั้วดำเนินงาน (Executing) ขั้นที่ลงมือปฏิบัติงานกันอย่างจริงจังเต็มที่ ลงมือแก้ไขปัญหาลงสู่ลงสมความมุ่งหมาย
4. ขั้ววัดผล (Evaluation) ตัดสินผลงานที่ดำเนินไปแล้ว วัดผลงานตลอดเวลาที่ทำการแก้ปัญหา

ข้อเสีย กลุ่มเนื้อหาวิชาต่าง ๆ น้อย เสียเวลามาก อาจได้รับผลไม่คุ้มค่า

ข้อดี ส่งเสริมความคิดริเริ่ม ฝึกฝนให้รู้จักคิดหาเหตุผล และนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

8. วิธีสอนแบบเฮร์บาร์ต (Herbartian Method)

Johan Federick Herbart นักการศึกษาชาวเยอรมัน มี 5 ขั้น คือ

1. ขั้นเตรียมหรือนำเข้าสู่บทเรียน (Preparation) ได้รับความสนใจด้วยการทบทวนความรู้เดิม และเกิดความอยากเรียน
2. ขั้นสอน (Presentation) เป็นขั้นที่ครูนำความรู้มาถ่ายทอดให้นักเรียน
3. ขั้นทบทวนและเปรียบเทียบหรือสัมพันธ์ (Association) ทบทวนความรู้ที่สอนไปแล้ว นำความรู้ใหม่ให้สัมพันธ์เปรียบเทียบกับความรู้เดิม ช่วยให้เข้าใจบทเรียนง่ายและชัดเจนขึ้น

4. **ขั้นสรุป (Generalization)** ครูรวบรวมและย่อความรู้ที่ครูสอนแล้วในชั้นเรียนเขียนไว้บนกระดานดำ
5. **ขั้นใช้ (Application)** เป็นขั้นให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ทำแบบฝึกหัด

วิธีสอนของแฮร์บาร์ตมีผลเสียคือครูเป็นคนกระทำ ไม่ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักเราให้เกิดความสนใจ ต้องพยายามให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนงาน

9. วิธีสอนแบบทดลอง (Laboratory Method)

คือวิธีสอนที่ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ และข้อเท็จจริงจากการสอบสวนและทดลอง วิธีนี้อาจเรียกได้ว่า วิธีค้นคว้า

10. วิธีสอนแบบการแสดงบทบาท (Role Playing)

คือการแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น กำหนดให้สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทของบุคคลที่ปรากฏในเหตุการณ์เป็นรายคน

- ฝึกทักษะชักนำและมนุษยสัมพันธ์
- ฝึกให้เกิดความรู้สึกร่วมต่อความรู้สึกของบุคคลและสถานการณ์
- แสดงปัญหาและสาริตการจัดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

11. วิธีศึกษาภายใต้การควบคุม (Supervised Study)

เป็นบทเรียนแบบที่ครูให้คำแนะนำแก่นักเรียน ในการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ที่ละขั้นตอน เป็นรายบุคคลโดยไม่ขัดกับการทำงานของคนอื่น วิธีนี้มีการแนะนำเกิดขึ้นในห้องเรียน

12. วิธีสอนแบบทำงานกลุ่ม (Group Process Method)

วิธีสอนแบบนี้จัดให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม นักเรียนแต่ละคนมีตำแหน่งหน้าที่ของตน ได้นำความสามารถของตนมาใช้ มีการอภิปรายและวางแผนร่วมกัน

13. วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method)

มี 3 วิธี คือ

- การเตรียมการ โดยใช้แหล่งวิชาการที่ดีที่สุด
- การอภิปราย เตรียมเด็ก สถานที่และวิธีการพูด
- การประเมินผล

14. วิธีสมมติสถานการณ์ (Simulation Technique)

คือวิธีสมมติสถานการณ์เหมือนกับเป็นจริง แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นนำ (Introduction) นำผู้เรียนให้รู้หลักเกณฑ์พื้นฐานและข้อมูลที่จำเป็นแก่การปฏิบัติ
2. ขั้นปฏิบัติการ (Execution) โดยผู้เรียนกลุ่มย่อยมปฏิบัติงานตามหน้าที่ในสถานการณ์ที่สมมตินั้น
3. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) รวมผู้เรียนกลุ่มย่อย
4. ขั้นศึกษา (Study) เป็นกลุ่มใหญ่ดูผลการปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าความรู้จากเอกสารเกี่ยวข้องรวบรวมหลักการและวิธีการปฏิบัติในเรื่องนั้น
5. ขั้นเปรียบเทียบ (Comparisons) เปรียบเทียบประสบการณ์ของผู้เรียนที่ได้รับจากการปฏิบัติในสถานการณ์สมมติกับสถานการณ์ที่เป็นจริงของสมาชิก

15. วิธีสอนแบบสร้างสรรค์ (Creative Teaching)

หมายถึงขบวนการคิด การกระทำผลงานใหม่ ๆ ที่มนุษย์คิดและประดิษฐ์ขึ้น Wallas (1926) ได้สรุปไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ (Preparation) รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เช่น ได้ปัญหาความคิดไม่ออกก็หาวิธีการเสาะแสวงหา
2. ขั้นพักตัว (Incubation) เป็นระยะรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้ว แต่ยังคิดแก้ปัญหาอยู่ บางครั้งต้องหยุดไปทำงานอื่น
3. ขั้นคิดออก (Illumination หรือ Insight) เกิดคิดออกมาโดยกะทันหัน

4. **ขั้นพิสูจน์ (Verification)** เมื่อคิดคำตอบแล้วก็พิสูจน์ทดลองซ้ำ เพื่อให้ได้ผลแน่นอนเหมือนกฎทั่วไป

วิธีสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

Pronas และ Meadows ได้ทดลองวิธี “brainstorming” ปรากฏว่ามีความคิดแก้ปัญหาได้ผลมากกว่ากลุ่มอื่นในการสอนภูมิศาสตร์ ใช้วิธี Problem-solving approach brainstorming ใช้ได้เมื่อกลับจากการศึกษาออกสถานที่ ใช้วิธีซักถามที่ละคนให้ต่อเนื่อง เช่น ไปดูสถานีตรวจอากาศกลับมาในชั่วโมงที่มีสอนก็ถามนาย ก. ว่า

คืออะไร.....นาย ข. วันหนึ่งเขาปลอ่ยกี่ครั้ง.....นาย ง. ทราบไหมว่า เครื่องมือตรวจฝน-พายุอยู่ที่ไหน.....นาย จ. เครื่องมือดังกล่าวเรียกว่าอะไร.....

สำหรับแบบความคิดสร้างสรรค์สอนหลักเกณฑ์แล้วให้ผู้เรียนรู้จักจินตนาการตามหลักเกณฑ์ นำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้วิธีคิดสร้างสรรค์ เช่น สอนเรื่อง “ญี่ปุ่น” มีอ่าวของเกาะต่าง ๆ เหมาะแก่การใช้เป็นท่าเรือหลายแห่ง สอนแล้วไปดูแผนที่ตรงกับหลักเกณฑ์ที่สอนหรือไม่ ถ้าไม่ตรงอาจเสนอความคิดไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นให้ลองสำรวจดูว่าเหมาะสมตามที่คิดไว้หรือไม่

16. การสอนเป็นคณะ (Team Teaching)

Team Teaching เป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งของการจัดโรงเรียนโดยมุ่งให้มีครูกลุ่มหนึ่งรับผิดชอบร่วมกัน เริ่มทดลองครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1965 เริ่มขึ้นที่ Englewood ใน Florida และที่ Carson City Michigan ต่อมาสอนในโรงเรียน Franhin ในเมือง Lexington มลรัฐ Massachusetts (LTTP = The Lexington Team Teaching Program) เมื่อเดือนกันยายน แล้วขยายต่อไปถึงโรงเรียน Estabrook School ในปี ค.ศ.1961 ประสิทธิภาพของการดำเนินงานเรื่องนี้คือ ความเชื่อที่ว่านักเรียนจะศึกษาได้ผล เมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่หลาย ๆ คนตั้งแต่อายุน้อย ผลการทดลองที่เมืองเล็กซิงตัน ได้ผลแพร่หลายได้อย่างรวดเร็ว

Team Teaching หมายถึงการจัดการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่มีครูสองคนหรือมากกว่าปรึกษาหารือเพื่อวางโครงการสอน ทำการสอนตลอดจนวัดผลการเรียนร่วมกันในวิชาใดวิชาหนึ่งแก่นักเรียน ตั้งแต่หนึ่งกลุ่มขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการสอนเป็นคณะ

Ira J. Singer ได้ให้ความหมายของการสอนแบบคณะไว้ดังนี้ :-

1. เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ปรับปรุงตัวเอง รู้จักรับผิดชอบและส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนกล้าซักถาม
2. เพื่อปรับปรุงการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยครูในคณะสามารถสอนและแสดงความสามารถด้านอื่นตามที่ตนถนัด ในขณะที่เดียวกันนักเรียนก็ได้ความรู้และความคิดเห็นจากครูหลาย ๆ คนพร้อมกันไป
3. เพื่อปลูกฝังสติปัญญาแก่นักเรียน โดยครูที่มีความชำนาญในการสอนมีความสนใจในหมั่นฝึกฝนตนเอง และใช้เวลากำลังใจให้กับการสอนอย่างแท้จริง
4. เพื่อจัดประสบการณ์ในกลุ่มที่จะออกไปเป็นผลเมืองดีของสังคม และส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย
5. เพื่อแก้ปัญหาการขาดครูที่มีวุฒิ ครูเข้าสอน เพราะเมื่อสอนเป็นคณะไม่จำเป็นที่ครูทุกคนจะต้องมีความรู้ความชำนาญเสมอไป
6. เพื่อแก้ปัญหาความยุติธรรมในการกำหนดชั่วโมงสอนของครู เพราะทุกคนจะทำงานเท่า ๆ กัน ไม่มีใครสอนมาก-น้อย หรือเกี่ยงกันสอน
7. ช่วยแบ่งเบาภาระของครูใหญ่ในการนิเทศการสอน และการวางแผนการสอนในโรงเรียน เพราะครูแต่ละคณะต่างก็เลือกหัวหน้าของตนขึ้น

องค์ประกอบการสอนเป็นคณะ

(ละอ อารุณยะวนิช และคณะ : *วิธีสอนทั่วไป* หน้า 165-172)

องค์ประกอบที่สำคัญมีดังนี้

1. *นักเรียน* อาจมีนักเรียนตั้งแต่ 50-100-200-300 คน การจัดมีได้ค้ำนึ่งถึงอายุหรือชั้น

เรียนเต็ม อาจแบ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจหรืออาจจะจัดแบบคละกันไป

2. คณะครู (Team Teachers) ไม่ควรเกิน 5-7 คน ครูในคณะแต่ละคนจะต้องมีการสอนรวมกัน และการเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานในหน้าที่ การประชุมแบ่งกลุ่มนักเรียน เพื่อมอบหมายให้ผู้ใดทำการสอนและสอนเรื่องอะไรบ้าง คณะครูในทีมต้องร่วมมือกัน ประกอบด้วย

- 2.1 Team Leader หรือ Co-ordinator คือคณะที่มีครูคนหนึ่งเป็นหัวหน้าทีม และมีลูกคณะอีกสองสามคน การเลือกหัวหน้าคณะต้องเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้นำได้จริง ๆ มีประสบการณ์ทั้งด้านการปรับปรุงโรงเรียน และการแนะแนว มีความคิดเห็นทันสมัยและสนใจในวิชาการอยู่เสมอ
- 2.2 ครูบรรยายหรือครูหัวหน้า (Lecturer of Team Master) คือครูที่ทำหน้าที่ในการสอนนักเรียนทั้งหมด เป็นการสอนกลุ่มใหญ่
- 2.3 ครูผู้ใหญ่ (Senior Teacher) คือครูที่มีประสบการณ์ และมีความสามารถพิเศษ มีความรู้ความสามารถเฉพาะวิชา หรือมีทักษะดีพอ เข้าใจวิธีการสอนต่าง ๆ ใกล้เคียงกับหัวหน้าคณะ
- 2.4 ครูสามัญ (Regular Teacher) คือครูที่ได้รับการอบรมอย่างกว้างขวาง แต่ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบ และทักษะของการเป็นผู้นำ
- 2.5 ครูผู้ช่วย (Assistant Teacher) คือครูที่ใช้ทดแทนครูคนอื่นที่ขาดโดยเลือกจากผู้ที่มิได้สอนประจำ
- 2.6 ผู้ช่วยงานครู (Teacher Aids) คือบุคลากรครูผู้ช่วยฝ่ายธุรการที่ไม่ได้สอนโดยตรง ทำหน้าที่บริการเกี่ยวกับการจัดหาและใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ
- 2.7 ครูฝึกสอน (Intern Teacher) คือครูที่ช่วยงานด้านต่าง ๆ และสังเกตการสอน เพื่อหาความชำนาญ
- 2.8 เสมียน (Clerk) คือพนักงานพิมพ์หนังสือ จัดสำเนาเอกสาร ช่วยการจัดกลุ่มใหญ่ ตรวจสอบเวลาของนักเรียน
- 2.9 ที่ปรึกษาพิเศษหรือวิทยากร (Resource Person) หมายถึงผู้เชี่ยวชาญพิเศษ โดยเฉพาะวิชา อาจเชิญมาเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้เรื่องและรายละเอียดต่าง ๆ ได้

3. การจัดทำอาคารสถานที่ การสอนเป็นทีมจะให้ได้ดีต้องจัดหาอาคาร สถานที่ ห้องเรียน โต๊ะเรียนเป็นพิเศษ อาคารจะมีราคาสูงกว่าเดิมประมาณ 10% โดยทั่วไปเป็นห้องโถงสี่เหลี่ยมใหญ่ประมาณ 4 เท่าของห้องเรียน ไม่มีเสาเกาะกะภายในห้อง ฝาผนังห้องเลื่อนได้ เพื่อประโยชน์ในการแบ่งกลุ่มเล็ก ๆ ฝาผนังห้องมีวัสดุเก็บเสียงได้ การจัดห้องคำนึงถึงแสงสว่าง อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ป้ายนิเทศ ฯลฯ

ลำดับขั้นของการสอนแบบ Team Teaching มี 3 ตอน คือ

1. การสอนแบบกลุ่มใหญ่ (Large Group Instruction Team) จะมีนักเรียนประมาณ 50-200 คน แต่ตามปกติประมาณกลุ่มละ 100-150 คน เข้าฟังคำบรรยายของครูหัวหน้ากลุ่ม (Team Master) จึงให้เวลาเรียนช่วงนี้ประมาณ 40% ของเวลาเรียนทั้งหมด

2. การอภิปรายแบบกลุ่มเล็ก (Small Seminar of Group Introduction) จะมีนักเรียนประมาณ 12-15 คน หรืออาจจะมากกว่านี้เล็กน้อยก็ได้ ระยะเวลาที่ใช้อภิปรายกลุ่มเล็กน้อยก็ได้ ระยะเวลาที่ใช้อภิปรายกลุ่มเล็กประมาณ 20% ของเวลาเรียนทั้งหมด

3. การดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent of Individual Study) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ อยากรู้จะค้นคว้า อยากรู้อะไรเพิ่มเติม เด็กจะใช้เวลาประมาณ 40% ของเวลาเรียนทั้งหมด ครูต้องจัดหาหนังสือ สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เด็กจะต้องค้นคว้าไว้ให้พร้อม

ข้อดีของการสอนเป็นคณะ

- ช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของการสอนร่วมกันมากขึ้น และครูได้เรียนรู้จากเพื่อนครูด้วยกันมากขึ้น
- เด็กไม่เบื่อหน่าย เพราะมีครูผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้สอน
- การสอนแบ่งเป็นกลุ่ม กำหนดระยะเวลาเรียนพอเหมาะกับเนื้อหาวิชาและความสนใจเด็ก
- ช่วยส่งเสริมการแนะนำให้เด็กดีขึ้น เพราะครูมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวเด็กระหว่างครูในทีมด้วยกัน

- ส่งเสริมความสนใจอย่างกว้างขวาง รู้จักพัฒนาปรับปรุงแก้ไขตนเองเกี่ยวกับการตัดสินใจ
- ช่วยนำเอาวิทยากรจากชุมชนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสียของการสอนเป็นคณะ

- การขาดครูที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างเหมาะสม
- ถ้าหัวหน้าทีมไม่เข้มแข็ง ทำให้งานสอนขาดสมรรถภาพ
- ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารและงบประมาณ
- ปัญหาการจัดตารางสอนและความสะดวกสบาย เพราะครูแต่ละคนต้องการจะสอนเวลาที่ตนสะดวกและเนื้อหาที่ตนถนัด
- การสับเปลี่ยนหมู่บ่อย ๆ ในชั้นประถมต้น ๆ ทำได้ยากต้องเสียเวลามาก
- การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะได้ผลน้อย ถ้าเด็กขาดความรับผิดชอบ

ในประเทศไทยได้มีการจัดการสอนแบบคณะที่สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2508 ใช้ระบบทำงานเป็นคณะ และแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มโดยใช้ข้อสอบความพร้อมของโรงเรียนที่อื่น ๆ มีการทดลองสอนที่วัดปากบ่อ วัดมหาบุศย์ วัดบางบัว วัดน้อยนพคุณ และที่โรงเรียนนานาชาติ

17. การสอนแบบบูรณาการ (Integrative Method)

จุดประสงค์ของการสอนแบบบูรณาการ คือ มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้มีการปรับตัวและตอบสนองต่อสภาพการณ์อย่างมีความหมาย ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน ช่วยพัฒนาวิสัยตนเอง เกิดความคิดสร้างสรรค์ และปฏิบัติกิจกรรมในสังคมได้เป็นอย่างดี

สาเหตุที่ทำให้เกิดการสอนแบบบูรณาการเกิดขึ้น เพราะ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมิได้เกิดเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ส่วนมากจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันหลายๆ อย่าง

กิจกรรมบูรณาการในชั้นเรียน ต้องจัดในรูปของหน่วยการเรียนรู้ (Unit) ซึ่งเป็นแกนกลางของประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน

หน่วยการเรียนรู้ คือกลุ่มกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดไว้เพื่อสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดโดยส่วนรวมได้

หน่วยการเรียนรู้จำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. หน่วยเนื้อหาวิชา (Subject-Matter Unit) เน้นเนื้อหาในตำรา
2. หน่วยความสนใจ (Center of Interest Unit) เน้นความสนใจและความต้องการ
3. หน่วยสร้างเสริมประสบการณ์ (Integrative Experience) เน้นการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การปรับพฤติกรรมของผู้เรียน

คุณสมบัติทั่วไปของหน่วยการเรียนรู้ มีดังนี้ :-

1. มุ่งเน้นปัญหาที่ต้องศึกษาอย่างมีแบบแผน
2. เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ทำท่ายผู้เรียนและไม่ง่ายจนเกินไป
3. ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เน้นในทุก ๆ ด้านของความเจริญงอกงาม
4. ครูและนักเรียนร่วมมือกันวางแผน
5. ส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ มีดังนี้ :-

1. *การเริ่มหน่วย (Initiating the Unit)* โดยวิธีตั้งปัญหา และหาวิธีแก้ปัญหา
2. *ขั้นปฏิบัติการ (Point of Experience)* เริ่มต้นกิจกรรมภายใต้คำแนะนำของครู
3. *กิจกรรมสรุป (Culminating Activities)* ผู้เรียนได้สรุปกิจกรรมภายใต้คำแนะนำของครู
4. *ขั้นประเมินผล (Evaluation)*

นอกจากนี้ยังมีวิธีการเสริมประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน คือ **การศึกษานอกสถานที่**

(Field Trips)

การศึกษานอกสถานที่มี 3 ชนิด คือ

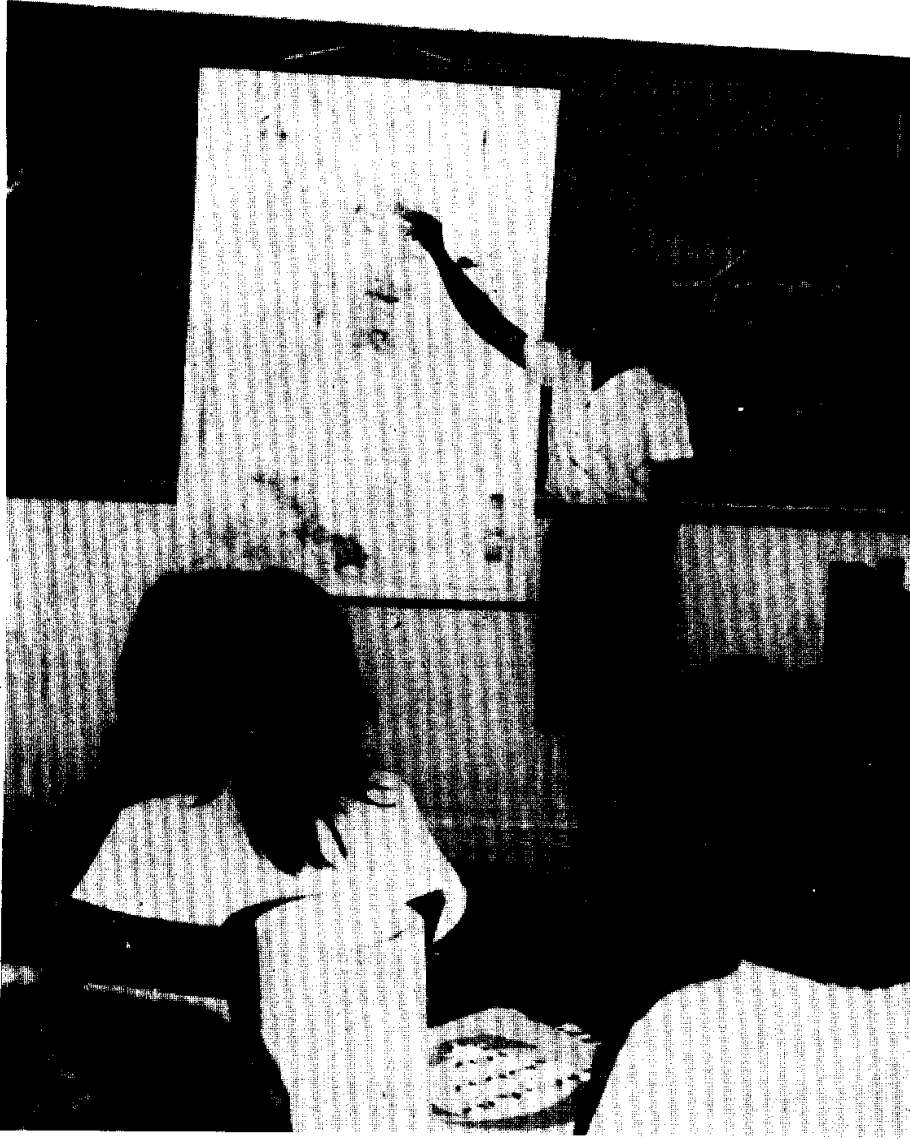
- ชนิดใกล้ห้องเรียน (Mini-Trip)

- ชนิดใกล้โรงเรียน (Midi-Trip)
- ชนิดไกลโรงเรียน (Maxi-Trip)

ความสนใจของนักเรียนย่อมขึ้นกับกลวิธีการสอนของครู รวมทั้งการใช้สื่อการสอน และการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน

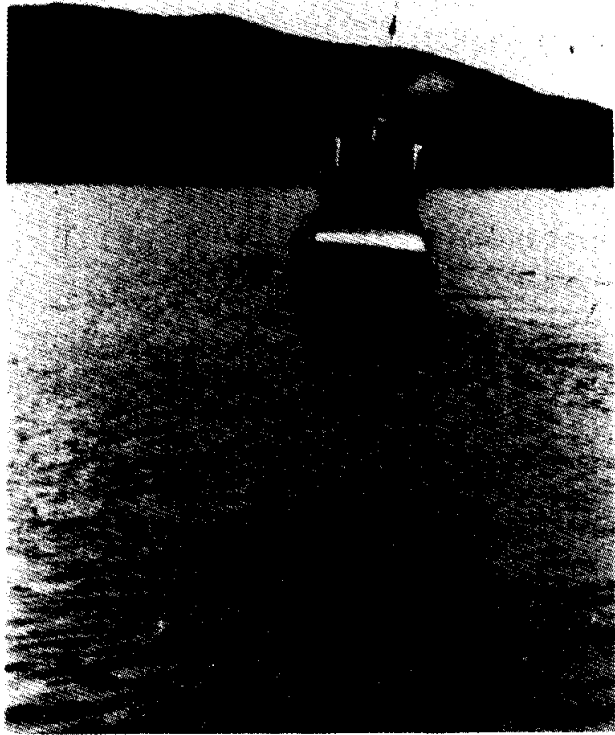

สนใจผู้เรียนในขณะที่ชี้แผนที่หรือรูปภาพ และให้นักเรียน ได้มีโอกาสออกไปข้างสถานที่ในแผนที่บ้าง

การศึกษาออกสถานที่ช่วยจูงใจและเร้าความสนใจผู้เรียนในเรื่องที่กำลังจะเรียนต่อไป การนำนักเรียนไปศึกษาออกสถานที่ต่อ "ชุมชนเกษตรผู้เรียนก่อนเพื่อทราบวัตถุประสงค์และต้องกำหนดหัวข้อที่จะไปศึกษา เมื่อกลับมา มีการประเมินผลด้วยทุกครั้ง

การสำรวจคู่มือน้ำทะเลสาบสงขลา
(ทำน้ำวัดเขายอ ณ เกาะยอ ที่จะสร้างสะพานเชื่อมจากหัวเขาแดงไปหาดใหญ่)

เรือบรรทุกยนต์ข้ามฟากที่หัวเขาแดงและแหลมทราย จังหวัดสงขลา ปัจจุบันการเดินทางไปภาคใต้นิยมใช้เส้นทาง
ชุมพร สุราษฎร์ธานี สงขลา โดยอาศัยท่าเรือแพขนานยนต์แห่งนี้

ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย

ปัญหาต่าง ๆ มีดังนี้

1. ปัญหาเรื่องหลักสูตร
2. ปัญหาเรื่องเนื้อหาของหลักสูตร
3. ปัญหาเรื่องหนังสือแบบเรียน
4. ปัญหาวิธีการสอน
5. ปัญหาการใช้อุปกรณ์และอื่น ๆ
6. ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาเรื่องหลักสูตร

1.1 หลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503, 2518 มีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างวิชาวิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์ เช่น เรื่องดิน หิน แร่ธาตุต่าง ๆ ลม พายุ ความกดอากาศ ฯลฯ ทำให้เสียเวลาแก่ผู้เรียนแทนที่จะได้เรียนหรือศึกษาวิชาอื่น เรื่องอื่นเพิ่มเติม

ปัญหาหนักใจของผู้สอนในปี 2520 ไม่มีรายละเอียดจากตำราแบบเรียนประกอบการสอน ต้อนค้นคว้าหาข้อมูลมาสอนเอง ตามปกติหลักสูตรต้องปรับปรุงและยืดหยุ่นได้ ควรกำหนดโครงการล่วงหน้าไว้ว่าจะปรับปรุงเรื่องใดบ้าง เมื่อไรและอย่างไร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 กำหนดวิชาภูมิศาสตร์อยู่ในหมวดสังคมศึกษา ก. ข. โดยให้สังคมศึกษา ก. เรียนสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง สังคมศึกษา ข. เรียนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง เวลาที่ใช้สอนทุกรายวิชาไม่พอกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ได้รวมกลุ่มวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาสังคมศึกษาเข้าด้วยกัน โดยที่กระบวนการเรียนการสอนยังแยกเป็น 4 วิชา คือ วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม วิชาภูมิศาสตร์บังคับ ส 401 ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชีย ส 402 ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปยุโรป ส 403 ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปอเมริกาเหนือ-ใต้ ส 404 ภูมิศาสตร์ภูมิภาคทวีปแอฟริกา และยังมีวิชาเลือกอีก

2. ปัญหาเรื่องเนื้อหาของหลักสูตร มีดังนี้

1. กำหนดหัวข้อรายการสอนละเอียดมากเกินไป ทำให้เวลาสอนไม่พอดังต้องใช้

เวลานอกมาสอนเพิ่มเติม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนพอสมควร

2. การสอนตามเนื้อหาที่มีอยู่ในแบบเรียนนั้นละเอียดมาก ต้องเร่งสอนมุ่งแต่ความจำ ไม่ได้เน้นให้คิดหรือแสดงความคิดเห็น การใช้อุปกรณ์ประกอบให้ครบทุกหัวข้อทำได้ยาก โดยเฉพาะการจัดฉายสไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพยนตร์ ภาพโปรงใส

3. เนื้อหาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายซ้ำซ้อนกัน โดยเฉพาะทวีปต่าง ๆ นักเรียนเรียนไปในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ต้องไปเรียนซ้ำในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอีก ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ขาดความสนใจต่อการเรียน

3. ปัญหาเรื่องหนังสือแบบเรียน มีดังนี้

1. ตำราเรียนของกรมวิชาการที่กำหนดให้เป็นแบบเรียนมีช่วงระยะเวลาานานกว่า 4-5 ปี บางเรื่องแสดงความหมายไม่ถูกต้อง เช่น แบบเรียน ม.ศ.1 เรื่องอาการเอียงของแกนโลก ม.ศ.3 ตำแหน่งที่ตั้งของประเทศฝรั่งเศส ภายหลังได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว

2. สถิติสำคัญทางเศรษฐกิจ การค้า การเกษตร มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ฉะนั้นแบบเรียนควรได้ปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การใช้ภาษาในแบบเรียนควรให้กระชับอ่านเข้าใจง่าย ไม่ควรมีหัวข้อรายละเอียดมากนัก ควรสรุปเอาแต่ข้อหลักสำคัญ ๆ และควรมีคำอธิบายความหมายท้ายเล่มด้วย

4. แบบเรียนของกรมวิชาการสำนักพิมพ์ของเอกสารไม่ได้เพราะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. แบบเรียนของสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับอนุญาตให้พิมพ์เป็นแบบเรียน มีหลายโรงเรียนยึดเป็นตำราทั้ง ๆ ที่แผนที่แสดงตำแหน่งผิด เช่น ประเทศออสเตรเลีย ชื่อทะเลทราย สลับที่กัน

6. ตำราเรียนมีผู้แต่งเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่ละโรงเรียนใช้ไม่เหมือนกัน ทำให้รายละเอียดแตกต่างกันไป ตำราเรียนส่วนใหญ่ขาดแบบฝึกหัดท้ายเล่ม ปัจจุบันมีหลายเล่มที่แสดงแบบฝึกหัดไว้ท้ายบททุกบท มีแนวโน้มในทางดีขึ้น

7. แบบเรียนของกรมวิชาการมีภาพประกอบน้อยกว่าของเอกชนที่จัดพิมพ์ขึ้น การทำปกและเข้าเล่มไม่กะทัดรัด

8. ที่ เอฟ บาร์ตัน กล่าวว่า แบบเรียนยังไม่มีใครทำได้ดีและเหมาะสมกับความ

สามารถของเด็ก เพราะบางเล่มใช้ภาษายากเกินไปบ้าง เนื้อหาซับซ้อน ลึกซึ้งเกินไปบ้าง (สวาท เสนาณรงค์ “การประชุมเกี่ยวกับสอนภูมิศาสตร์ของยูเนสโกที่สิงคโปร์” *วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาแห่งสหประชาชาติ* : ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 : ต.ค. 2515)

4. ปัญหาวิธีการสอน มีดังนี้

1. ในการเรียนการสอน ครูมักจะพูดมากเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนได้ฝึกหัดตั้งคำถาม หรือแสดงความคิดเห็น ครูมักใช้วิธีสอนแบบเก่า เด็กไม่มีโอกาสค้นคว้าอ่านเขียนด้วยตนเอง นอกจากนั้น ครูยังไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติที่สำคัญ คือ ครูมีพื้นฐานทางภูมิศาสตร์น้อย ไม่รู้จักศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการของโลกปัจจุบันด้วย ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวครูผู้สอนจึงเป็นอุปสรรคต่อความเจริญงอกงามของเด็ก (บุญถิ่น อัตถากร : *ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาอันดับ 4* เรื่อง “แนวนโยบายการผลิตครูในอนาคต” หน้า 49-55)

2. ดำริ เกิดเหตุ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตภาคการศึกษา 1 พบว่า การสอนภูมิศาสตร์นั้น นักเรียนและครูชอบการสอนแบบใช้อุปกรณ์ ให้มีการศึกษาค้นคว้าทำรายงานประกอบส่งเสริมให้พาไปศึกษานอกสถานที่ เพราะจะช่วยให้นักเรียนเรียนดีขึ้น โรงเรียนส่วนใหญ่อุปกรณ์ไม่พอและไม่ทันสมัย ทำให้การสอนไม่ได้ผลดีตามจุดมุ่งหมาย (ดำริ เกิดเหตุ : “ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตภาคการศึกษา 1 “วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515)

3. ปารีชาติ วรณประภา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า อาจารย์ที่ทำการสอนวิชาภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่สอนไม่ทันตามหลักสูตร มีชั่วโมงทำการสอนมากเกินไปจนไม่มีเวลาเตรียมการสอน แบบเรียนมีเนื้อหาไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ล้าสมัย มีคำอธิบายน้อย ไม่ชัดเจน ขาดภาพประกอบและแผนที่ที่ดี ไม่มีเอกสารอ้างอิง ไม่มีคำถาม กิจกรรมท้ายบท ในด้านการสอน ครูมักใช้วิธีสอนแบบบรรยายให้นักเรียนฟัง พร้อมกับใช้อุปกรณ์ประกอบ ขณะสอนมีการซักถาม

ไปด้วย ปัญหาของครูคือไม่มีแหล่งค้นคว้า ขาดอุปกรณ์และตำราที่ดี (ปาริชาติ วรณประภา : “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517)

4. สุดสวาท ยกसान ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 4” ผลปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนมากมีปัญหาเรื่องขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ขาดอุปกรณ์ ต้องการความช่วยเหลือด้านวิธีการสอนและวัสดุ นักเรียนต้องการให้ครูสอนอย่างทันสมัยเป็นกันเองกับนักเรียน ใช้อุปกรณ์การสอนวัสดุทุกครั้งที่ทำ การสอน มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายเฉพาะเรื่องและพาไปทัศนศึกษาบ้าง และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงแบบเรียนให้มีคุณภาพ มีรูปภาพ แผนที่ชัดเจน และให้มีเนื้อหาทันต่อเหตุการณ์ อยู่เสมอ (สุดสวาท ยกसान : “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 4” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519)

5. นักบริหารที่มีใช้นักภูมิศาสตร์ไม่เข้าใจคุณค่าที่แท้จริงของวิชานี้ ทำให้การจัดระบบการเรียนการสอนในหลักสูตรไม่ค่อยตรงเป้าหมายที่วางไว้ การสอนไม่สัมพันธ์กับวิชาอื่น หารวิธการสอนที่เหมาะสมไม่ได้ สอนให้จำอย่างเดียว ไม่สอนให้เกิดความเข้าใจ เนื้อหาก็ก็นำเรียน ไม่สามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ผลการประชุมคณะกรรมการการศึกษาของสหภาพภูมิศาสตร์ ระหว่างประเทศ ครั้งที่ 18 ที่เมือง Rio De Janeiro ประเทศบราซิล : 9-18 สิงหาคม 1956)

6. ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ครูส่วนมากไม่สามารถอ่านตำราภูมิศาสตร์ที่เป็นภาษาอังกฤษ จึงไม่ทราบที่มาจากตำราที่เป็นภาษาไทยตรวจสอบความถูกต้องของแบบเรียนไม่ได้ สอนบรรยายไปตามแบบเรียน โดยไม่ทราบว่าบางเรื่องไม่ถูกต้อง

7. การสอนภูมิศาสตร์ไม่ประสบผลเพราะปัญหาการจัดเนื้อหาไม่สอดคล้องกับวุฒิภาวะของนักเรียนแต่ละระดับ ครูไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมตัวก่อนสอน จึงไม่สามารถแนะนำให้เกิดรู้จักแก้ไขปัญหาการเรียนและปัญหาส่วนตัวได้ดีเท่าที่ควร (*Encyclopedia of Educational Research*; New York: The Macmillan Company, 1952, pp. 501-503)

8. ผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ไม่เข้าใจคุณค่าและความสำคัญของวิชา ภูมิศาสตร์ เห็นว่าเป็นวิชาที่ต้องบรรยาย ดีความธรรมดา ใคร ๆ ก็สอนได้ มีแบบเรียนอยู่แล้ว เขียนโจทย์ให้ทำการบ้าน ตอบปัญหาจากตำราเรียนสลับกัน ความรู้ประกอบเรื่องที่สอนไม่ กว้างขวาง มีความคิดรวบยอด (มโนทัศน์) ที่ไม่ถูกต้อง เข้าใจแบบที่เคยศึกษามาจากระดับชั้น มัธยมศึกษา ไม่ทราบข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ ไม่สนใจความก้าวหน้าทางภูมิศาสตร์ ครูผู้สอน บางคนจบทางด้านอุตสาหกรรมศิลป์ หรือวิชาเอกสาขาอื่นมาสอนมักจะสอนตามตำราพาไป แผนที่ ตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งไม่ค่อยถูกต้อง ซึ่งปัญหาแบบนี้ยังมีอีกมากสำหรับการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในประเทศไทย

9. ในฐานะที่ผู้เขียนเรื่องนี้เคยมีประสบการณ์การสอนวิชาภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มาไม่น้อยกว่า 5 ปี พบว่า ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง คือเวลาเรียนน้อยเกินไป ถ้าสอนตามหลักสูตร ตามรายการวิชาจะสอนไม่ทันตามนั้น ขาดกิจกรรมเสริมบทเรียน อุปกรณ์มีน้อยต้องทำขึ้นใหม่ เพื่อประกอบการสอนเฉพาะเรื่อง

10. ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์สอนไปตามหนังสือแบบเรียน ไม่ได้ดูหัวข้อรายวิชาที่ กำหนดไว้ในหลักสูตร ถ้าแบบเรียนเขียนครบตามหัวข้อในหลักสูตรก็ไม่ใช่ไร สอนได้ตามจุด มุ่งหมายวิธีการส่วนใหญ่จะใช้บรรยาย บอกจุด แม้นักศึกษาฝึกสอนตามโรงเรียนระดับมัธยม ศึกษายังไม่ค่อยยอมเปลี่ยนวิธีการสอนให้ทันสมัย ใช้กิจกรรมประกอบบทเรียน มีอุปกรณ์ประกอบ น้อย ซึ่งมักจะอ้างอาจารย์ที่เลี้ยงว่าให้บอกจุด มิฉะนั้นไม่ทันหลักสูตร ทำให้การเรียนขาดการ ซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เรื่องจะสอดคล้องกับปัญหาที่ว่าเวลาน้อยไป ชั่วโมงต่อชั่วโมง ไม่พอสอน ต้องหาเวลานอกในการประกอบกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การค้นคว้าทำรายงาน ทำอุปกรณ์ ต้องหาเวลานอกในการประกอบกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การค้นคว้าทำรายงาน ทำอุปกรณ์ และ การศึกษานอกสถานที่

5. ปัญหาในการใช้อุปกรณ์และอื่นๆ

1. การใช้อุปกรณ์ประกอบไม่สอดคล้องกับบทเรียน เช่น สอนเรื่องภูมิภาคทวีป เอเชีย มักจะใช้แผนที่เอเชียชนิดเดียวเกือบทุกชั่วโมง ทั้ง ๆ ที่สอนประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย ซึ่งความจริงต้องแบ่งแผนที่แสดงตามลักษณะของเรื่องที่สอน

2. ส่วนใหญ่ใช้แผนที่ประกอบการสอน ไม่เสาะหาภาพที่เกี่ยวข้องมาประกอบการ สอน

3. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัยประกอบการสอนวิชาภูมิศาสตร์ เช่น फिल्मสตริป สไลด์ ภาพโปร่งแสง ตลอดจนเครื่องขยายภาพ หุ่นจำลอง และลักษณะภูมิประเทศจำลองแบบต่าง ๆ

4. ครูส่วนใหญ่โดยเฉพาะครูอาวุโสที่ทำการสอนมาหลาย ๆ ปี จะไม่ค่อยใช้อุปกรณ์การสอน สอนแต่แบบบรรยาย ไม่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ขอบบ่อนความรู้ให้ อย่างเดียว

5. จากการวิจัยของ ประหยัด สายวิเชียร เรื่อง “การใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าครูและนักเรียนไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการเตรียมงาน โรงเรียนไม่จัดเวลาพิเศษเพื่อฟังวิทยากร ผู้สอนไม่มีเวลาไปติดต่อขอยืมเครื่องมือสไลด์ทัศนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และเจ้าหน้าที่แหล่งความรู้ไม่ทราบรายละเอียดของผู้ใช้บริการดีพอ พุดง่าย ๆ ก็คือขาดการติดต่อประสานงานกัน ครูผู้สอนไม่สนใจที่จะหาอุปกรณ์จากแหล่งอื่น ๆ (ประหยัด สายวิเชียร : “การใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519)

6. การใช้อุปกรณ์ไม่เหมาะสม นอกจากไม่ตรงกับเนื้อเรื่องแล้ว ยังมีขนาดเล็กเกินไป เด็กที่อยู่ห่างหน้าชั้นจะมองไม่ออก เป็นผลเสียแก่สายตาอย่างยิ่ง

7. อุปกรณ์ที่ใช้แล้วไม่มีที่เก็บให้เรียบร้อย สำหรับใช้ในโอกาสต่อไป ไม่เตรียมทำ ล่วงหน้า

8. รายละเอียด ชื่อ ที่เขียนในแผนที่ขาดความถูกต้อง โดยเฉพาะศัพท์บัญญัติทาง ภูมิศาสตร์

9. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาซึ่งมีวิชาภูมิศาสตร์อยู่ด้วย มีปัญหา เรื่องอุปกรณ์ เวลาและเงิน ที่จะนำมาใช้ประกอบกิจกรรม

6. ข้อเสนอแนะ มีดังนี้

1. ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรก่อนทำการสอนทุกครั้ง ตรวจสอบความมุ่งหมายว่า ต้องการอย่างไร คอยติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการอยู่เสมอ เพื่อจะได้สอนอย่างมีหลัก เกณฑ์ถูกต้อง

2. เตรียมการสอนล่วงหน้า ทั้งด้านเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม อุปกรณ์ กิจกรรมที่ใช้ประกอบและเทคนิคการวัดผลการเรียน

3. รายละเอียดของเนื้อหาบางตอนมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าทำรายงานหรือตอบคำถามแบบฝึกหัดนอกเวลา

4. วางแผนการสอนระยะยาวไว้ตลอดปี ตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน แต่ละเรื่อง แต่ละตอน ที่แน่นอน คำนวณวันหยุด เวลาเรียนทั้งหมดมีกี่คาบ จะได้จัดเวลาสำหรับกิจกรรมการใช้อุปกรณ์ และการวัดผลด้วย

5. พยายามปรับปรุงวิธีสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย และหน้าที่-ศีลธรรม ควรเรียบเรียงเนื้อหา โดยเน้นมโนทัศน์ (concept) ของเรื่องนั้น ๆ เป็นหลัก วิธีการสอนภูมิศาสตร์ที่นำมาใช้ได้แก่ วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวน เป็นต้น

6. การจัดกิจกรรมควรให้เหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละตอน เช่น การอภิปรายซักถาม การเชิญวิทยากรมาบรรยาย และการจัดทัศนศึกษา

7. ต้องทันสมัยและใหม่เสมอ ติดตามข่าวสารทางภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการเมืองที่เกี่ยวข้อง

8. ใช้อุปกรณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาแต่ละตอน พยายามเขียนสัญลักษณ์ (สัญลักษณ์) ชื่อสถานที่ ในอุปกรณ์ให้ถูกต้องจะเป็นการช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ได้ดีขึ้น เพราะอุปกรณ์เป็นรูปธรรมจำลองให้การเรียนการสอนบรรลุผลได้เร็วขึ้น

9. ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยจูงใจในการแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ทันสมัยมาใช้ เข้าใจและทราบหลักเกณฑ์การสอนที่ถูกต้อง นอกจากนี้ต้องรักการอ่าน และค้นคว้าอ่านหนังสือมากๆ

10. การวัดผลและการประเมินผล ควรทำให้สม่ำเสมอ ออกแบบทดสอบถูกหลักวิชาการ เน้นความคิดและการนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากใช้แบบทดสอบแล้ว ผู้สอนต้องสังเกตพิจารณาไปด้วย เมื่อจบบทเรียน ควรจัดป้ายนิเทศสรุปบทเรียนนั้นๆ จะทำให้นักเรียนเกิดการรู้ดีขึ้น

การตอบปัญหาของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ วิชาภูมิศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยศาสตราจารย์สวาท เสนาณรงค์

ก. ปัญหาด้านตำราเรียน

ตำราเรียนได้มีการปรับปรุงเป็นบางเล่ม แผนที่ประกอบบางเล่มคืออยู่แล้ว หน่วย ปริมาณน้ำฝนต้องปรับปรุงให้เป็นหน่วยเดียวกัน เช่น เป็นมิลลิเมตร และจะมีการปรับปรุง ตำราเรียนใหม่ สำหรับภาพไม่ชัดเพราะกระดาษไม่ตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก ต้องการขายราคา ถูก ท่านเสนอให้มีสรุปท้ายบทเรียน และมีแบบฝึกหัดด้วย

ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ การจัดพิมพ์ใหม่ต้องลงทุนมาก ประเทศที่ยากจนทำได้ลำบากไม่เหมือนสหรัฐอเมริกาปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ปัญหาตำราเรียนค้างกันมาก กรรมการจะไม่เลือกตำราเล่มใดเป็นข้อสอบ การใช้ ตำราเรียนเป็นพระเจ้าไม่ควรอย่างยิ่ง ควรดูหนังสืออื่นประกอบมากๆ บางทีแบบเรียนอาจปรับ ประปรุงให้ทันเหตุการณ์ไม่ได้ เพราะมีปัญหาการบริหาร เช่น งบประมาณจำกัดทำให้เปลี่ยนตัว เลขไม่ทัน

การเขียนแบบเรียนส่วนใหญ่ให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะอย่างเขียน เช่น เรื่องเกี่ยวกับอตุ นิยมวิทยา ให้นาวาเอกประเสริฐ สุนทรโรทก เป็นผู้แต่ง แผนที่ให้ พันเอกบัลลังก์ ชมะสุนทร เป็นผู้แต่ง

สำหรับแบบเรียนเล่มเดียวกันใช้คณะอาจารย์ช่วยกันเขียนจะได้หนังสือดี แต่ก็ยุ่งยาก ต้องมีคนที่เป็นบรรณาธิการ สำหรับตรวจรวมทั้งหมด การใช้คำ ศัพท์ไม่ให้ขัดกัน ตัดตอนที่ ซ้ำกันออก

ข. ปัญหาด้านการออกข้อสอบ

- เรื่องรายละเอียดมาก ต้องให้เข้าใจ รู้จักคิดข้อสอบออกอะไรมา ก็สามารถทำได้ และกรรมการพยายามออกให้เป็นกลางที่สุด

— การออกข้อสอบควรจะโน้มเอียงไปทางหลักวิชาภูมิศาสตร์กายภาพ ซึ่งเป็นราก ฐานสำคัญที่ทำให้เข้าใจภูมิศาสตร์ภูมิภาค

— การออกข้อสอบวัดผลการเรียนสิ้นปีควรออกกว้างๆ เพราะผู้สอนไม่ออกข้อสอบ ทางที่ดีต้องให้แต่ละกลุ่มออกข้อสอบมาแล้วมีกรรมการกลางเป็นผู้เลือกข้อสอบเหล่านั้น

ค. ปัญหาอื่นๆ

1. ส่วนใหญ่ของ Rann of Cutch อยู่ในประเทศอินเดีย คือบริเวณทะเลทรายแห้งแล้ง